

Sommige zeer centrale problemen in de ontwikkeling van de Nederlandse maatschappij lijken betrekkelijk weinig of pas laat de aandacht te genieten van Nederlandse sociologen, politicologen en historici. Men krijgt in ieder geval wel eens de indruk dat sommige van deze problemen vaak eerder op een meer analytische wijze aan de orde zijn gesteld door buitenlanders of relatieve buitenstaanders dan door Nederlandse onderzoekers.

Zo werd een van de eerste samenvattende studies over Nederland tijdens de tweede wereldoorlog gepubliceerd door een Amerikaan van Duitse afkomst: Werner Warmbrunn, *The Dutch under German Occupation 1940-1945* (1963). De eerste wetenschappelijke studies over de Indonesische kwestie waren van buitenlanders, zoals Kahin en Palmer, en over de nasleep van deze kwestie (Nieuw Guinea) schreef een in het buitenland opgeleide en toen nog (en nu weer) in het buitenland werkzame Nederlandse politicoloog: A. Lijphart, *The Trauma of Decolonization* (1966).

Lijphart was trouwens ook de eerste die een samenvattende studie wijdde aan de verzuiling als *politiek* verschijnsel, hetgeen vervolgens buitenlanders inspireerde om dit verschijnsel in *vergelijkend* perspectief te behandelen: bijvoorbeeld Van den Brande, Huyse en Billiet voor België, Lehbruch en Steiniger voor Oostenrijk; inmiddels gevolgd door een stroom van geschriften (ook voornamelijk van buitenlanders) over 'consociational democracy', waarin Nederland steevast als een van de 'gevallen' figureert.

Voor zover de verzuiling en de naoorlogse ontwikkelingen in omvangrijker studies de aandacht kregen van Nederlandse auteurs, waren dit niet uitsluitend sociologen, o.a. J. P. Kruijt, W. Goddijn, J. M. G. Thurlings, maar óók journalisten, zoals H. J. A. Hofland, Ben van Kaam en Michel van der Plas. De eerste meer analytische studie over de crisis in het Nederlandse Katholicisme werd onlangs gepubliceerd door een Amerikaanse godsdienstsocioloog: J. A. Coleman, *The Evolution of Dutch Catholicism, 1958-1974* (1978).

Een meer recent probleem, dat van de Surinamers, Antillianen en buitenlandse arbeiders in Nederland, werd voor het eerst empirisch onderzocht door de Engelsman Chr. Bagley in zijn studie *The Dutch Plural Society* (1973), terwijl

de eerste omvattende economische studie over dit probleem ook van een buitenlandse onderzoekster was: Adriana Marshall, *The Import of Labour: The Case of the Netherlands* (1973). Trouwens de eerste studies over de Ambonezen in Nederland waren van een destijds (en ook later weer) in het buitenland woonachtige Nederlander (Wittermans) en een Amerikaanse gasthoogleraar (Gist). Er zijn nog wel meer voorbeelden: de Amerikaan Windmuller over arbeidsverhoudingen, de Engelsman Punch over de politie, de Indiër Moharir over de sluiting van de Limburgse mijnen.

De verklaring voor deze relatieve verwaarlozing van actuele macro-maatschappelijke problemen door Nederlandse beoefenaren van de sociale wetenschappen, is niet zo eenvoudig te geven. Deels heeft het vermoedelijk te maken met taboe's die lang op bepaalde onderwerpen hebben gerust. Voor een ander deel zal het wel te maken hebben met een gebrek aan distantie tegenover de eigen samenleving.

Het is in ieder geval opmerkelijk dat ook de veranderingen die zich sinds de 'roerige' jaren zestig in Nederland hebben voltrokken, nog betrekkelijk weinig onderwerp zijn geweest van meer omvattende sociaal-wetenschappelijke analyses, behalve in enkele surveys of in op meer op specifieke deelgebieden (b.v. de politiek) toegespitste studies.

In dit nummer van de *Sociologische Gids* wordt expliciet aandacht gevraagd voor enkele ontwikkelingen die zich in Nederland in de jaren zestig en zeventig hebben voorgedaan en die inmiddels wel reeds onderwerp zijn geweest van talloze journalistieke beschouwingen. Hierbij komen aan de orde vragen als: waren de veranderingen in de jaren zestig wel zo ingrijpend en worden de jaren zeventig inderdaad gekenmerkt door een 'grote matheid'?

Twee van de hier bijeengebrachte artikelen (die van Ellemers en Tromp) trachten vanuit verschillende gezichtspunten deze algemene ontwikkelingen iets nader te analyseren. De twee andere bijdragen hebben betrekking op meer specifieke problemen. Thurlings geeft een overzicht van het proces van ontzuiling binnen het Nederlandse Katholicisme. Van Goor gaat in op de vraag in hoeverre de opvattingen over industrialisatie onder Nederlandse burgemeesters in recente jaren veranderd zijn. Dit is vooral interessant omdat in de jaren vijftig en zestig juist burgemeesters de promotors bij uitstek zijn geweest van het proces van industrialisatie. Het nummer wordt afgesloten met besprekingen van een aantal boeken die direct of indirect betrekking hebben op recentere veranderingen in de Nederlandse maatschappij.

Hiermee wordt natuurlijk allerminst gesuggereerd dat nu alles over dit onderwerp gezegd zou zijn. Integendeel, het is niet alleen de verwachting, maar ook de expliciete bedoeling dat dit thema-nummer veel meer bijdragen zal uitlokken over de hier aan de orde gestelde of daarmee verband houdende

problemen. Want veel aspecten zijn nog onbesproken gebleven, zoals bijvoorbeeld de gewijzigde opvattingen over arbeid en arbeidsverhoudingen, de politiek, het culturele leven, sexualiteit, nieuwe vormen van godsdienstigheid en talloze andere onderwerpen die hopelijk ook spoedig nader belicht zullen worden.

J.E./B.T.